

بررسی نقش کیفیت زندگی شهری در رضایتمندی شهروندان مناطق پانزده گانه شهر اصفهان

محسن کوهی نصرآبادی*: استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، ایران.
مرتضی واحدیان: دانش‌آموخته دکتری مسائل اجتماعی ایران، دانشگاه کاشان، ایران.
بهناز مختاریان: دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره، پیام نور مرکز اصفهان، ایران.

چکیده

حیات اجتماعی ساکنین شهرها به شدت از فضاهای شهری متأثر است و این موضوع می‌تواند از جنبه‌های مختلف مورد کنکاش و مذاقه قرار گیرد. از مفروضات اصلی این‌گونه بررسی‌ها می‌توان به یک اصل اساسی اشاره کرد: یک محیط سرزنده، با کیفیت و امن، باعث افزایش حس شادمانی و رضایت افراد می‌شود. هدف از انجام این پژوهش، سنجش رضایتمندی شهروندان متأثر از ابعاد کیفیت زندگی، در بین ساکنین مناطق پانزده گانه شهر اصفهان است. پژوهش حاضر از نوع توصیفی - پیمایشی است و برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شده است. حجم نمونه با استفاده از جدول کرجسی- مورگان ۴۰۰ نفر محاسبه و برای تحلیل داده‌ها از منطق TOPSIS استفاده شده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که در بین عوامل اثرگذار در ابعاد برخورداری از کیفیت زندگی، ناحیه پنج (مناطق ۴، ۵، ۶) با شاخص ۰.۹۳۸۵۷۸ در رتبه اول اهمیت قرار دارد، ناحیه چهار (مناطق ۳، ۱) با شاخص ۰.۷۵۳۰۹۵ در رتبه دوم، ناحیه یک (مناطق ۸، ۱۱) با شاخص ۰.۷۳۷۸۰۵۰ در رتبه سوم، ناحیه سه (مناطق ۱۵، ۱۳، ۹، ۲) با شاخص ۰.۳۷۸۳۹۶ در رتبه چهارم و نهایتاً ناحیه دو (مناطق ۱۴، ۱۲، ۱۰، ۷) با شاخص ۰.۰۷۵۷۵۹۰ در رتبه آخر به لحاظ رضایتمندی از کیفیت زندگی قرار دارند.

واژگان کلیدی: کیفیت زندگی، رضایتمندی، تحلیل سلسله مراتبی، شهروندان شهر اصفهان

Investigating the role of Urban Quality of Life of citizens in the fifteen regions of Isfahan city in regards to Life Satisfaction based on TOPSIS logic.

Abstract

The social life of city dwellers is strongly influenced by urban life style. This topic can be explored from different aspects. From the main assumptions of such studies it can be referred to a basic principle which can result to a lively and a high-quality life in a safe environment which will result to a vibrant life and increases people's sense of happiness and satisfaction. The purpose of this study is to measure the satisfaction of citizens affected by different dimensions of a quality of life style among the residents of the fifteen districts of Isfahan. The present study is a descriptive-survey type and a questionnaire was applied to collect data. The sample size was calculated using Krejcie-Morgan table collected from 400 people and TOPSIS logic was used to analyze the data. Findings of this study show that among the factors affecting the dimensions of quality of life, district 5 (regions 4,5,6) with an index of 0.938578 is in the first place, district 4 (regions 1,3) with an index of 0.753095 in the second place, district 1 (regions 8,11) with an index of 0.737805 in the third place, district 3 (regions 2,9,13,15) with Index of 0.378396 is in the fourth rank and finally district 2 (regions 7,10,12,14) with index of 0.075759 is in the last rank in terms of quality of life satisfaction.

Keyword: quality of life, satisfaction, hierarchical analysis, citizens of Isfahan.

مقدمه

کیفیت زندگی به‌طور گسترده‌ای در طیف وسیعی از زمینه‌ها، از جمله زمینه‌های توسعه بین‌المللی، مراقبت‌های بهداشتی، علوم سیاسی، محیط‌زیست، آموزش، تفریحی و اوقات فراغت و تعلق اجتماعی مورد استفاده قرار گرفته است (حمام سراج و ال‌دین، ۲۰۱۳: ۸۷). تا قرن بیستم، موج فزاینده‌ای از پژوهش‌ها به‌تدریج از این حقیقت پرده برداشتند که کیفیت زندگی می‌تواند یکی از پیامدهای مهم در ارزیابی‌های مرتبط با زندگی باشد (فایرز، ۲۰۰۰: ۲۷). این مفهوم در معنای اولیه‌اش، به معنای برداشت فرد از موقعیتش در زندگی است که با زمینه فرهنگی و سیستم ارزشی محیط زندگی و اهداف و انتظارات و استعدادهای فرد مرتبط است (سرانندی و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۸) و از شاخص‌های مهمی است که اندازه‌گیری آن در تحقیقات مختلف لازم و ضروری می‌باشد (پارک، ۱۹۹۵: ۱۱۸) که به وضعیت رفاهی‌ای مشتمل بر دو بخش توانایی اجرای فعالیت‌های روزمره که همان سلامت جسمی، روانی و اجتماعی است و رضایت از سطوح عملکرد (گوتای، ۱۹۹۲: ۵۸۱) اشاره دارد.

بیان مسئله

شاید بتوان رفاه جسمی، روانی و اجتماعی که به وسیله شخص یا گروهی از افراد درک می‌شود (مانند شادی، رضایت، افتخار، سلامتی، موقعیت اقتصادی، فرصت‌های آموزشی، خلاقیت) را تعریف مناسبی از کیفیت زندگی دانست. در این میان مفاهیم زیست‌پذیری و کیفیت زندگی شهری که واحد اساسی پایداری شهری هستند، در میان اولویت در برنامه‌ریزی و برنامه‌های سیاسی مهم‌ترین عوامل رقابت بین شهرهای امروز به نظر می‌رسند (سن لایر و همکاران، ۲۰۰۹: ۲۱۴)؛ اما کیفیت زندگی شهری یک اصطلاح ساده نیست که دارای یک تعریف واضح یا یک توافق باشد. بلکه برای توصیف تمام ارتباطات، پویایی و روابط مجتمع که بین آن ویژگی‌های فیزیکی وجود دارد، به کار برده می‌شود؛ بنابراین، تعریف کیفیت زندگی شهری شبکه‌ای و پیچیده است، نه خطی و بسیار ابتدایی (حمام سراج و ال‌دین، ۲۰۱۳: ۹۰).

به‌صورت کلی کیفیت زندگی برای افراد مختلف، در موقعیت‌های مختلف تعابیر متفاوتی دارد، ولی اصولاً به رضایت افراد از زندگی خود برمی‌گردد

(کیوماینس، ۲۰۰۰: ۷۴). غالب صاحب‌نظران بر این نکته توافق دارند که کیفیت زندگی با تلفیق حقایق مثبت و منفی زندگی در کنار یکدیگر، دارای ابعاد گوناگونی می‌باشد (تولایی، ۲۰۰۷: ۲۰). در همین زمینه و در چند سال گذشته نگرانی در مورد کیفیت زندگی شهری در شهرها، منجر به افزایش علاقه در یافته‌ها و بررسی‌هایی برای اندازه‌گیری کیفیت زندگی در مکان‌های خاص شده است (اوکتای و همکاران، ۲۰۱۷: ۲۷؛ مارتین و همکاران، ۲۰۱۰: ۲). تحقق این امر به‌نوبه خود مستلزم شناخت نیازهای انسانی و تنوع آن‌هاست که بسیار فراتر از زیستی یا اقتصادی است (بیگدلی، ۱۳۸۵: ۳۹). در ایران نیز به دلیل رشد شتابان شهرنشینی طی دو دهه اخیر (۱۳۸۵-۱۳۶۵) و تأثیرات ناشی از رشد شاخص‌ها که ارتقا کیفیت زندگی را کاهش داده یا بی‌اثر کرده است. توجه بیشتری به این مبحث و حوزه شده است. چراکه رشد شهرنشینی با سرعتی به‌مراتب بیشتر از شاخص‌های کیفیت زندگی شهری در حال افزایش است (علی اکبری و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۳۴). با توجه به چنین وضعیتی توجه به مفهوم کیفیت زندگی در برنامه‌ریزی توسعه و عمران، در نظر گرفتن نتایج و تأثیرات کیفی توسعه بر روان و حیات معنوی انسان‌هاست، پژوهش حاضر نیز به دنبال آن است که وضعیت کنونی شهر اصفهان را از منظر کیفیت زندگی شهری موردبررسی قرار دهد و مشخص سازد که وضعیت فعلی با ایده‌آل‌های ممکن در این حوزه تا چه میزان فاصله دارد؟

پیشینه پژوهش

کیفیت زندگی مفهوم جدیدی نیست. این مفهوم سابقه در فلسفه یونان دارد. البته در دوران جدید فیلسوفانی چون کیرکه گارد، ژان پل سارتر و دیگران نیز به آن توجه داشته‌اند. (مختاری، نظری، ۱۳۸۹: ۱۵)؛ اما در ارتباط با پژوهش حاضر و پژوهش‌هایی که با تمرکز به سنجش کیفیت زندگی شهری انجام شده‌اند، کارهای نظری و پیمایشی متفاوتی انجام شده است. فلوریدا (۲۰۰۵) در مطالعه خود با عنوان شهرها و طبقه خلاق بدین نتیجه می‌رسد که شهرها به‌طور عمده مرکز تجمع سرمایه‌های انسانی خلاق بوده و بر طبق نظریه طبقه خلاق، این افراد مکان‌هایی را انتخاب می‌کنند که مطلوب و موردنظر آن‌ها باشد (مؤذنی و علیزاده، ۱۳۹۱: ۱۵۶). آپریسیو و همکاران (۲۰۰۸) در مقاله‌ای ذکر کرده‌اند که داده‌های جمع‌آوری نباید صرفاً تمرکز بر

1. HamamSerag El Din
2. Fayers
3. Park
4. Gotay
5. senlier et al

6. Cummins
7. Tavalae
8. Oktay et al
9. Martin, et al

سایر شرایط زندگی و محیط است. در رویکردی عملی، کیفیت زندگی مفهوم کلی تعریف می‌شود که تمام ابعاد زیستی شامل رضایت مادی نیازهای حیاتی به علاوه جنبه‌های انتقالی زندگی نظیر توسعه فردی، خودشناسی، بهداشت اکوسیستم را پوشش می‌دهد (براتی و یزدان پناه شاه‌آبادی، ۱۳۹۰: ۳۴). هاگرتی و همکارانش، کیفیت زندگی را در معنای کیفیت کلی زندگی افراد به کار می‌برند (هاگرتی و همکاران، ۲۰۰۱: ۷). تا برای سنجش میزان تأمین نیازهای روحی، روانی و مادی جامعه و خانواده، نشان‌دهنده ویژگی‌های کلی اجتماعی و اقتصادی یک ناحیه باشد (پال و کومار، ۲۰۰۵: ۸۴). از نظر مک گرگور کیفیت زندگی میزان برخورداری فرد است، البته نه فقط برخورداری از چیزهایی که بدست آورده، بلکه از تمام گزینه‌هایی که فرصت انتخاب آن‌ها را دارد (مک گرگور، ۱۹۹۸: ۱۴). با این حال کیفیت زندگی مفهوم گسترده‌ای است که دارای معانی گوناگونی برای افراد و گروه‌های مختلف است. این مساله ناشی از سه عامل الف: چندبعدی بودن ب: کاربرد آن در حوزه‌های مختلف ج: سطح تحلیل است (غفاری و امید، ۱۳۸۸: ۳). در سال‌های اخیر مباحث نظری، از فردمحوری به سمت نگرانی‌های اجتماعی نظیر امنیت، آزادی، گستردگی کیفیت زندگی و ساختار و کیفیت روابط اجتماعی افراد در جامعه، تغییر یافته است (باسخا و دیگران، ۱۳۹۰: ۹۸). از ویژگی‌های این مفهوم کیفیت زندگی در دهه‌های اولیه تمرکز این مفهوم بر جنبه‌های اقتصادی بود؛ اما امروزه کیفیت زندگی شهری در واقع به معنای «قابلیت زندگی» یک مکان مطرح می‌شود (رهنمایی، ۲۰۱۰: ۲۲۵). این گفته‌ها بدین معناست که دیگر کیفیت زندگی فقط به مفهوم وضعیت مادی نیست، بلکه به گفته لاکتوش باید میان زندگی خوب و زندگی کمی تفاوت قائل شد، چرا که زندگی خوب بر ارزش‌های اجتماعی استوار شده و زندگی کمی در واقع یکی کردن هدف‌های افراد جامعه است (آسایش، ۱۳۸۰: ۹۵) و امروزه در ساحت نظری نیز کیفیت زندگی اغلب به‌عنوان هدف بیان می‌شود (داینر، ۲۰۰۶) و معمولاً شامل یک سیستم تعریف جامع از شاخص‌های کمی و کیفی و ارزش و اهمیت آن‌ها است (اکالاوسکا و همکاران، ۲۰۱۸)؛ اما موضوعی کاملاً ذهنی و غیرقابل مشاهده به نظر می‌رسد و اصولاً به رضایت افراد از زندگی خود برمی‌گردد (کومینس، ۲۰۰۰). با این

2. Hagerty et al
3. Pal&Kumar
4. McGregor
5. Rahnemai
6. Diener
7. Kaklauskas et al
8. Cummins

روی جنبه‌های رفاه شخصی پیدا کند، بلکه باید شامل موضوعات مربوط به رفاه اجتماعی نیز باشند (آپاراسیو و همکاران، ۲۰۰۸: ۳۵۷). ویندن و همکاران (۲۰۰۷) در پژوهش خود به ویژگی‌ها، شرایط و بسترهای شهری اشاره می‌کنند که بدون آن‌ها کسب، خلق، نشر و کاربرد دانش امکان‌پذیر نیست (مؤذنی و علیزاده، ۱۳۹۱: ۱۵۶). لی‌در سال (۲۰۰۸)، کیفیت زندگی شهری را در هشت متغیر بررسی می‌کند و به این نتیجه می‌رسد که تمامی متغیرها بر روی کیفیت زندگی تأثیرگذارند. مارانس و استمسون (۲۰۱۱) در اندازه‌گیری کیفیت مفهوم زندگی شهری، پیشنهاد می‌کنند که به شاخص‌های ذهنی به‌ویژه در سلامت، روانشناسی و رفتاری اقتصاد در سنجش کیفیت زندگی شهری توجه شود. یا در پژوهشی دیگر مارتین و مندوزا (۲۰۱۳) کیفیت زندگی شهرداری‌های مختلف جزیره قناری را با استفاده از شاخص‌های شش حوزه موردسنجش قرار دادند: بهداشت، آموزش، فعالیت‌های شخصی (از جمله رفت‌وآمد و مسکن)، ارتباطات اجتماعی، شرایط محیطی و نامنی شخصی و اقتصادی. داس در پژوهش دیگری در سال (۲۰۰۸)، با عنوان «کیفیت زندگی شهری»، بر پارامترهای رشد هوشمند شهری تأکید دارد و به این نتیجه می‌رسد که ارتقاء دسترسی به نیازهای روزمره در سطح محلات، منجر به ارتقاء ابعاد کیفیت زندگی شهری می‌گردد. دلمه و همکاران (۲۰۱۶). از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰ با استفاده از شاخص کیفیت زندگی ۱۷۳ محله شهری در شهر شارلوت، کارولینای شمالی را و فرایند فضایی بهبود و کاهش محله‌ها در این دو شهر بر مبنای چهار بعد اقتصادی، اجتماعی، جنایی و سلامت فیزیکی، مورد تجزیه و تحلیل قرار دادند.

چارچوب نظری

به تعبیر بالدوین، سازه کیفیت زندگی تا اندازه‌ای مبهم است. از یک سو کیفیت زندگی فردی به‌عنوان پنداشتی از چگونگی گذران زندگی فرد مطرح می‌شود و از بعدی کلی‌تر، کیفیت موقعیت‌های زندگی حول یک عامل؛ شامل موقعیت‌هایی نظیر محیط پیرامونی با فرهنگ در یک جامعه معین است. از منظری دیگر می‌توان کیفیت زندگی را در دو سطح خرد (فردی - ذهنی) و کلان (اجتماعی - عینی) تعریف کرد. سطح خرد شامل شاخص‌هایی نظیر ادراکات کیفیت زندگی، تجارب و ارزش‌های فرد و معرف‌های مرتبط مانند رفاه، خوشبختی و رضایت از زندگی است و سطح کلان شامل درآمد، اشتغال، مسکن، آموزش‌پورورش و

1. Apparicio et al

حال می‌تواند معیاری عینی برای سنجش میزان تأمین نیازهای روحی، روانی و مادی جامعه و خانواده باشد (پال و کومار، ۲۰۰۵). در اندیشه‌ی اکثر محققان کیفیت زندگی یک ساختار چندبعدی است که شامل جنبه‌های سلامت روحی، اقتصادی، اجتماعی و فیزیکی است و دو روش برای شناسایی شاخص‌های اجتماعی و شخصی در نظر گرفته شده است (فریدمن، ۱۹۹۷). رابرت کووان، کیفیت زندگی را در ارتباط با سرزندگی و پایداری در نظر می‌گیرد. مک لارن بر این عقیده است که یک توافق عمومی وجود دارد که دو نوع مشخص از شاخص‌ها برای سنجش کیفیت زندگی مناسب هستند. نوع اول که شامل شاخص‌های عینی هستند، جنبه‌های ملموس محیط ساخته شده، محیط طبیعی و حوزه اجتماعی و اقتصادی را اندازه‌گیری می‌کنند. نوع دوم که شاخص ذهنی است، بیان قابل اندازه‌گیری از حس رفاه افراد و رضایت‌مندی از جنبه خاص از زندگی می‌باشد (ماسام، ۲۰۰۲). نظریه‌پردازان این حوزه با توجه به مطالعات و دغدغه‌های متفاوت خود، مدل‌های گوناگونی را برای طبقه‌بندی این ویژگی‌ها ارائه می‌دهند؛ اما مباحث نظری این پژوهش مبتنی بر معنای مفروض و ذهنی از کیفیت زندگی در نظریه‌ی روت وینهون، جامعه‌شناس هلندی، می‌باشد. از نظر وی کیفیت زندگی هم به جنبه‌ی کالبدی و امکانات محیطی جامعه و هم به جنبه‌ی روانی و احساسی افراد جامعه مرتبط است. وینهون، معنای نخست کیفیت زندگی را کیفیت مفروض زندگی و معنای دوم را کیفیت مسلم یا بارز زندگی می‌داند (وینهون، ۲۰۱۳). او در نظریه‌ی خود از دیدگاه‌های «زف» در زمینه‌ی کیفیت زندگی بهره می‌گیرد. از نظر «زف»، زمانی که شرایط زندگی یک فرد در سطح قابل قبولی از سنجش‌های عینی و درونی (ذهنی) قرار می‌گیرد، زندگی وی در حال پیشرفت و ترقی است و در صورتی که ارزیابی از این دو سنجش منفی باشد، محرومیت شکل می‌گیرد. هنگامی که کیفیت عینی زندگی مطلوب، اما تکامل ذهنی و درونی منفی باشد، اصطلاح ناهماهنگی یا حتی ناهنجاری مناسب است و در نهایت هنگامی که ترکیبی از شرایط نامطلوب عینی و تکامل مطلوب ذهنی در زندگی مورد قضاوت است، واژه‌ی انطباق و سازگاری به کار می‌رود. در این سطح از سنجش کیفیت زندگی با شاخص‌های ذهنی نیازی به ارتباط با شرایط عینی زندگی نیست (سانتوس و مارتین، ۲۰۰۷). در این راستا، وینهون نیز در تبیین مفهوم کیفیت زندگی از یک سو بین فرصت‌های زندگی و

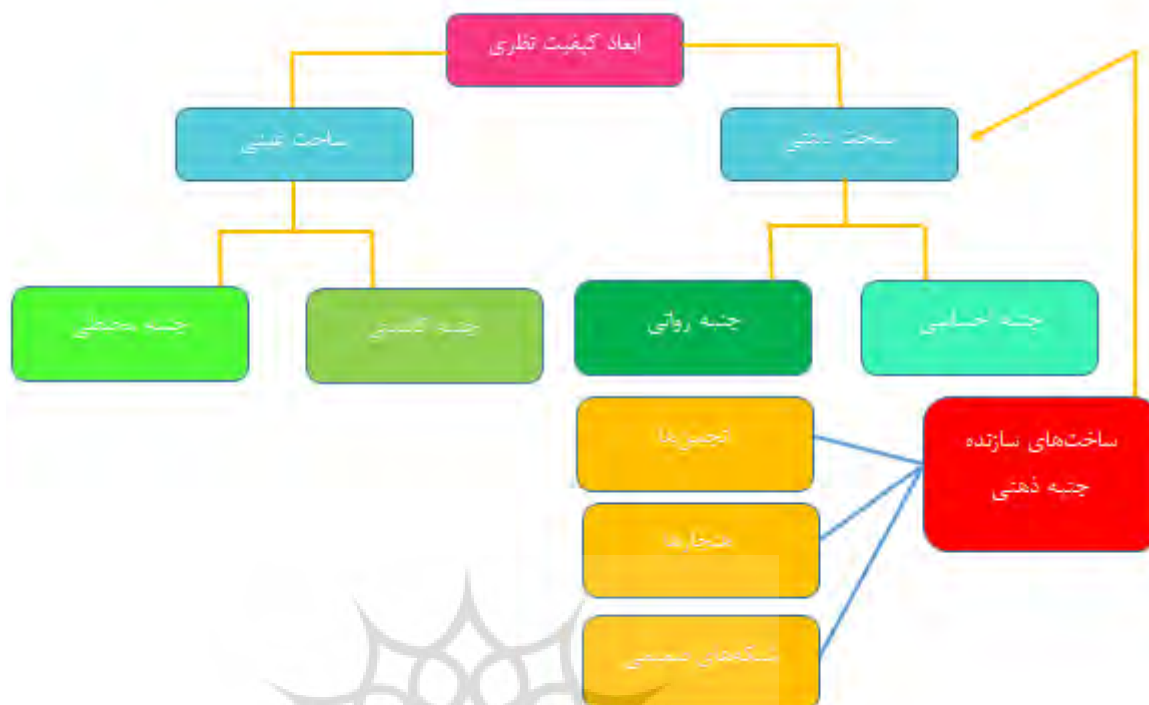
خروجی‌ها یا پیامدهای زندگی و از سوی دیگر بین دو مفهوم کیفیت بیرونی و کیفیت درونی تمایز قایل می‌شود (وینهون، ۲۰۰۷). این پژوهش جنبه کیفیت درونی و در واقع کیفیت زندگی ذهنی را مورد توجه قرار داده است. در این جنبه از کیفیت زندگی بر تصور رایج از شبکه‌های صمیمی، هنجارهای قوی و انجمن‌های داوطلبانه‌ی فعال تأکید می‌شود، یا لذتی که فرد در زندگی خود احساس می‌کند، مورد بررسی قرار می‌گیرد (وینهون، ۲۰۱۳). و از این رو شاخص‌ها نامشهود، غیرقابل مقایسه و بی‌ثبات‌اند و بر اساس ادراک فرد، رضایت و همچنین رفاه افراد اندازه‌گیری می‌شود. در شکل زیر، صورت خلاصه شده‌ای از رویه تحلیلی چشم‌انداز نظری طرح شده در این پژوهش بیان شده است.

تیپولوژی مناطق ۱۵ گانه شهری اصفهان

آقای دکتر حمید دهقانی در مقاله "تیپولوژی مناطق ۱۵ گانه شهری اصفهان با تأکید بر آسیب‌های اجتماعی محله‌های فوق بدخیم" با در نظر داشت ویژگی‌های مشترک اجتماعی، تاریخی و کالبدی شهر اصفهان مانند پایگاه اجتماعی - اقتصادی (با توجه به سه شاخص تحصیلات، درآمد و شغل)، میزان برخورداری فرهنگی و اجتماعی (تعداد مراکز فرهنگی، تجاری، علمی و مراکز دولتی)، پیشینه شهری و روستایی (بومی و غیربومی بودن، میزان مهاجرت)، شش تیپ مختلف مناطق شهری را در اصفهان شناسایی کرده است که عبارت‌اند از: منطقه تاریخی (مناطق ۱ و ۳)، مناطق حاشیه‌نشین روستایی که شهری شده‌اند (مناطق ۲، ۹ و ۱۱)، منطقه مدرن (مناطق ۵ و ۶)، منطقه دانشجویی (منطقه ۸)، منطقه مرکزی (منطقه ۴)، مناطق حاشیه‌نشین مهاجر و محله‌های فوق بدخیم که بیشتر در بخش‌های شرق و شمال شرق اصفهان متمرکز و در حال گسترش‌اند. ایشان معتقدند برخی مناطق شهری اصفهان (مثل مناطق ۷، ۱۰، ۱۳ و ۱۵) را نمی‌توان به‌طور کامل در یکی از تیپ‌های بالا قرار داد و تنها بخش‌هایی از آن‌ها در هر یک از تیپ‌ها قرار می‌گیرند (دهقانی، ۱۳۹۸). با استفاده از تیپولوژی مذکور و با کمی جرح و تعدیل در این مقاله مناطق ۱۵ گانه شهر اصفهان را در ۵ ناحیه به شرح زیر تقسیم‌بندی کرده‌ایم:

ناحیه یک (مناطق ۸، ۱۱، ۱۲، ۱۰، ۱۴، ۱۳، ۱۵، ۹، ۲)، ناحیه چهار (مناطق ۳، ۱، ۶، ۵، ۴)

1. Pal & Kumar
2. Friedman
3. Massam

شکل شماره ۱: صورت‌بندی تلخیص شده از ادبیات نظری

روش تحقیق

این پژوهش به لحاظ روش‌شناسی از نوع پیمایش‌های کمی و به شیوه توصیفی-تحلیلی است. برای سنجش موضوع حاضر، از ابزار پرسشنامه با در نظرگیری کیفیت زندگی ذهنی برحسب نظریه وینهون، استفاده شده است. این جنبه از کیفیت زندگی بر تصور رایج از شبکه‌های صمیمی، هنجارهای قوی و انجمن‌های داوطلبانه‌ی فعال تأکید می‌شود، یا لذتی که فرد در زندگی خود احساس می‌کند، مورد بررسی قرار می‌گیرد (وینهون، ۱۹۷۰:۲۰۱۳)؛ و برای تحلیل داده‌ها از روش تاپسیس استفاده شده است. مزایای روش TOPSIS عبارتند از: ۱) توانایی تشخیص بهترین جایگزین به سرعت (اولسون، ۲۰۰۴:۷۲۲، ۲) مفهوم ساده و عقلانی جامع (عبدالرحمان، ۲۰۱۲:۳۹). فرایند محاسباتی ساده است که می‌تواند به راحتی به صفحه گسترده برنامه‌ریزی شود (هانگ و چن، ۲۰۰۹:۱۴). توانایی اندازه‌گیری عملکرد نسبی هر یک از گزینه‌ها در یک فرم ساده ریاضی. انعطاف‌پذیری بزرگ در تعریف انتخاب مجموعه ۶ یک منطق صدا که منطق انتخاب انسان را نشان می‌دهد (عبدالرحمان، ۲۰۱۲:۳۹).

جامعه آماری و حجم نمونه

جامعه آماری این پژوهش متشکل از ۲۰۴۸۳۴۰ نفر از افرادی است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ در مناطق ۱۵ گانه شهر اصفهان زندگی می‌کنند. حجم نمونه بر اساس جدول کرجسی، مورگان ۴۰۰ نفر در نظر گرفته شده است که به نسبت جمعیت مناطق ۱۵ گانه به شرح جدول شماره ۱، به‌طور تصادفی انتخاب شده‌اند. با توجه به اینکه ساکنان مناطق مختلف در بهره‌مندی از امکانات زندگی در سطوح متفاوتی قرار دارند، جامعه آماری این پژوهش ناهمگون است.

1. Veenhoven
2. Olson
3. Abdul Rahman
4. Hung and Chen

جدول شماره ۱: جمعیت جامعه آماری نواحی ۵ گانه و حجم نمونه پژوهش

ناحیه	منطقه	جمعیت (N)	حجم نمونه (S)
یک	۸،۱۱	۳۵۶۸۱۹	۷۰
دو	۷،۱۰،۱۲،۱۴	۶۵۰۲۰۴	۱۲۸
سه	۲،۹،۱۳،۱۵	۳۸۱۷۳۱	۷۴
چهار	۱،۳	۱۸۵۷۴۲	۳۶
پنج	۵،۴،۶	۴۷۳۸۵۴	۹۲
جمع	۱۵	۲۰۴۸۳۴۰	۴۰۰

ابزارهای پژوهش

با منابع تحقیق و مباحث مربوط به ابعاد مختلف کیفیت زندگی شهری و نقش سکونت در مناطق ۱۵ گانه شهر اصفهان در اهمیت‌دهی به ابعاد کیفیت زندگی شهری، مدل تحقیق زیر طراحی و تدوین شد که در قالب جدول و مدل شماره ۱ ارائه شده است. در همین راستا ۴ معیار اجتماعی-فرهنگی، کالبدی، اقتصادی و زیست‌محیطی موردبررسی قرار گرفته‌اند. هر یک از معیارهای مطروحه نیز خود دارای زیرمعیارهایی بوده‌اند که در قالب جدول شماره ۱ ارائه شده است.

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۶، بهار ۱۴۰۱

Urban management
No.66 Spring 2022

■ ۱۴۴ ■

جدول شماره ۲: معیارها و زیرمعیارهای پژوهش

معیارها	زیرمعیارها
اجتماعی-فرهنگی	۱. ارتباط همسایگی ۲. امنیت محله ۳. آگاهی از امورات محله ۴. حس تعلق ۵. مشارکت در امور محله
کالبدی	۱. رضایت از ابعاد مسکن ۲. امنیت تردد ۳. وضعیت کوچه و خیابان ۴. وضعیت دفع زباله، ۵. خدمات اوقات فراغت ۶ خدمات عمومی
اقتصادی	۱. رضایت از درآمد ۲. تطابق درآمد و هزینه
زیست‌محیطی	۱. صداهای آزاردهنده ۲. آلودگی صوتی ۳. فعالیتهای آلوده‌کننده

(ahadnejad & najafi, 2014)

شکل ۱: درخت تصمیم‌گیری

روش تجزیه و تحلیل

تشکیل ماتریس داده‌ها بر اساس m گزینه و n شاخص:

در این پژوهش از روش تصمیم‌گیری (TOPSIS) استفاده شده است. تکنیکی که توسط هوانگ و یون پیشنهاد شد و این شناخته‌شده‌ترین تکنیک برای حل مشکلات است (وانگ و الهاگ، ۲۰۰۶: ۳۱۵). این روش بر مبنای این مفهوم است که گزینه انتخاب شده باید معیارهای هزینه را به حداقل برساند و معیارهای سود را به حداکثر برساند. بصورتیکه نه تنها سود به همان اندازه که ممکن است، محقق شود، بلکه از خطر به همان اندازه که ممکن است اجتناب شود. اساس این تکنیک بر این مفهوم استوار است که گزینه انتخابی، بایستی کمترین فاصله را با راه‌حل ایده‌آل مثبت (بهترین حالت ممکن موجود (یعنی راه‌حلی که در میان معیارهای مثبت، بیشترین و در میان معیارهای منفی کمترین بوده، دارا باشد و بیشترین فاصله را با راه‌حل ایده‌آل منفی) بدترین حالت ممکن (یعنی راه‌حلی که در میان معیارهای منفی، بیشترین و در میان معیارهای مثبت کمترین باشد؛ داشته باشد. از آنجا که هدف، تعیین نقش سکونت برحسب منطقه بر سطح برخورداری از کیفیت زندگی است، نیاز به سنجش نسبی منطقه‌های مختلف است، لذا از این روش برای رتبه‌بندی مناطق بر اساس شرایط موجود در منطقه مطالعاتی، استفاده شد.

$$A_{ij} = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{m1} & a_{m2} & \dots & a_{mn} \end{bmatrix}$$

گام دوم: هنجارسازی ماتریس تصمیم

در این مرحله ماتریس مرحله قبل، نرمال می‌شود و ماتریس نرمال شده P_{ij} نامیده می‌شود. نرمال شدن به این صورت می‌باشد که هر ستون را بر مجموع ستون تقسیم می‌کنیم.

گام سوم: محاسبه آنتروپی

هر شاخص آنتروپی E_j به صورت زیر محاسبه می‌گردد و k به عنوان مقدار ثابت مقدار E_j را بین ۰ و ۱ نگه می‌دارد.

رابطه ۱:

$$E_j = -k \sum_{i=1}^m P_{ij} \times \ln P_{ij} \quad i = 1, 2, \dots, m$$

$$k = \frac{1}{\ln m}$$

گام چهارم: محاسبه مقدار درجه انحراف

در این مرحله، مقدار d_j (درجه انحراف) محاسبه می‌شود که بیان می‌کند شاخص مربوطه (d_j) چه میزان اطلاعات مفید برای تصمیم‌گیری در اختیار تصمیم‌گیرنده قرار می‌دهد. هر چه مقادیر اندازه‌گیری شده شاخصی به هم نزدیک باشند نشان‌دهنده آن است که گزینه‌های رقیب از نظر آن شاخص تفاوت چندانی با یکدیگر ندارند.

وزن دهی به روش آنتروپی شانون

قبل از اجرای مراحل محاسباتی روش TOPSIS براساس مبانی نظری تحقیق، نخست باید ضرایب اهمیت شاخص‌ها تعیین شود. در این تحقیق برای وزن‌دهی به شاخص‌ها از روش آنتروپی شانون (Shannon En-ropy) بر مبنای ماتریس تصمیم‌گیری ذکر شده استفاده شده است. وقتی که داده‌های ماتریس تصمیم‌گیری به‌طور کامل مشخص شده باشند، روش آنتروپی می‌تواند برای ارزیابی وزن‌ها بکار رود.

شاخص n	...	شاخص ۲	شاخص ۱	شاخص‌ها گزینه‌ها
(X_n)	...	(X_2)	(X_1)	گزینه ۱ (A_1)
r_{1n}	...	r_{12}	r_{11}	گزینه ۲ (A_2)
r_{2n}	...	r_{22}	r_{21}	...
...	...	...	...	...
r_{mn}	...	r_{m2}	r_{m1}	گزینه m (A_m)

رابطه ۲

$$D_j = 1 - E_j$$

لذا نقش آن شاخص در تصمیم‌گیری باید به همان اندازه کاهش یابد.

گام پنجم: محاسبه مقدار وزن w_j

رابطه ۳

$$W_j = d_j / \sum d_j$$

با تنظیم ماتریس تصمیم‌گیری، با استفاده از معیارهای طرح شده در مدل تحقیق، وزن هر یک از شاخص‌ها و معیارها با استفاده از روابط ۱ الی ۳ محاسبه می‌شود.

مراحل ریاضی روش تاپسیس:

۱- نرمال‌سازی داده‌ها و تشکیل ماتریس استاندارد از طریق رابطه زیر

۴. تعیین معیار فاصله‌ای برای آترناتیو (S_i^*) ایده‌آل و آترناتیو حداقل (S_i^-):

$$S_i^* = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^*)^2} \quad S_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^-)^2}$$

۵. تعیین ضریبی که برابر است با فاصله‌ی آترناتیو حداقل، تقسیم بر مجموع فاصله‌ی آترناتیو حداقل S_i^- و فاصله‌ی آترناتیو ایده‌آل S_i^* که آن را با C_i^* نشان داده و از رابطه‌ی زیر محاسبه می‌شود.

$$C_i^* = \frac{S_i^-}{S_i^- + S_i^*}$$

$$r_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sqrt{\sum_{k=1}^m a_{kj}^2}}$$

۶. رتبه‌بندی آترناتیوها بر اساس میزان C_i^*

ماتریس به دست آمده ND نامیده می‌شود

۲- ماتریس بی‌مقیاس موزون محاسبه می‌شود:

$$V = N_D W_{n \times n}$$

نتایج و یافته‌ها

الف) وزن عوامل و شاخص‌ها

در این تحقیق با استفاده از روش آنتروپی شانون و بر مبنای ماتریس تصمیم‌گیری، این ضرایب محاسبه شدند و K به‌منزله مقدار ثابت - که برابر است با -۰.۹۱۰۲۳۹۲۲۷ به‌صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$K = -1/\ln_{(M)} = 1/\ln 4 = -0.72134752$$

که در آن V ماتریس بی‌مقیاس شده موزون و W یک ماتریس قطری از وزن‌های به دست آمده برای شاخص‌هاست.

۳- تعیین وزن هر یک از شاخص‌ها (w_i) بر اساس

$$\sum_{i=1}^n w_i = 1$$

در این راستا شاخص‌های دارای اهمیت بیشتر از وزن بالاتری برخوردارند. در واقع ماتریس (V) حاصل ضرب مقادیر استاندارد هر شاخص در اوزان مربوط به خود می‌باشد

$$V_{ij} = \begin{bmatrix} w_1 r_{11} & w_2 r_{12} & \dots & w_n r_{1n} \\ w_1 r_{21} & w_2 r_{22} & \dots & w_n r_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ w_1 r_{m1} & w_2 r_{m2} & \dots & w_n r_{mn} \end{bmatrix}$$

جدول شماره ۳: تشکیل ماتریس داده‌ها بر اساس m گزینه و n شاخص

میانگین هندسی	زیست	اقتصادی	کالبدی	اجتماعی-فرهنگی	
۰.۲۵۴۳۱	۰.۲۰۲۴۲۷	۰.۴۵۳۸۱۹	۰.۲۱۷۵۱۳	۰.۲۰۹۳۲۴	ناحیه پنج (مناطق ۴، ۵، ۶)
۰.۱۹۵۸۰۳	۰.۰۸۴۴۵۲	۰.۳۸۱۹۷۸	۰.۲۲۶۶۰۱	۰.۲۰۱۰۸	ناحیه چهار (مناطق ۱، ۳)
۰.۱۶۵۱۳۷	۰.۰۶۶۸۸۴	۰.۳۲۶۱۷۲	۰.۲۲۶۹۷۸	۰.۱۵۰۱۸۳	ناحیه سه (۱۳، ۱۵، ۹، ۲)
۰.۱۵۹۹۳۷	۰.۰۸۶۲۳۶	۰.۳۲۲۹۸۴	۰.۱۴۹۸۳۵	۰.۱۵۶۷۸۹	ناحیه دو (مناطق ۱۴، ۱۲، ۱۰، ۷)
۰.۱۹۱۸۱۴	۰.۰۷۴۶۱	۰.۴۴۲۹۲۸	۰.۲۱۷۳۳۹	۰.۱۸۸۴۷۴	ناحیه یک (مناطق ۱۱، ۸)
	۰.۵۱۴۶۱	۱.۹۲۷۸۸۲	۱.۰۳۸۲۶۶	۰.۹۰۵۸۵	Total

جدول شماره ۴: نرمال‌سازی داده‌ها

زیست	اقتصادی	کالبدی	اجتماعی-فرهنگی	نرمال‌سازی
-۰.۶۲۱۳۳	۰.۸۷۱۰۶۳	۰.۴۶۸۸۹۸	۰.۴۰۸۵۴۶	۰.۲۵۶۱

جدول شماره ۵: تشکیل ماتریس تصمیم نرمال شده (بی مقیاس شده)

زیست	اقتصادی	کالبدی	اجتماعی-فرهنگی	
۰.۳۹۳۳۶	۰.۲۳۵۳۹۸	۰.۲۰۹۴۹۷	۰.۲۳۱۰۸	ناحیه ۵
۰.۱۶۴۱۱	۰.۱۹۸۱۳۴	۰.۲۱۸۲۴۹	۰.۲۲۱۹۷۹	ناحیه ۴
۰.۱۲۹۹۷۱	۰.۱۶۹۱۸۶	۰.۲۱۸۶۱۲	۰.۱۶۵۷۹۲	ناحیه ۳
۰.۱۶۷۵۷۵	۰.۱۶۷۵۳۳	۰.۱۴۴۳۱۳	۰.۱۷۳۰۸۵	ناحیه ۲
۰.۱۴۴۹۸۴	۰.۲۲۹۷۴۹	۰.۲۰۹۳۲۹	۰.۲۰۸۰۶۳	ناحیه ۱

در این مرحله وزن معین شده برای هر شاخص را در هر یک از گزینه‌ها ضرب می‌شود و ماتریس بی مقیاس وزنی به دست می‌آید. در این پژوهش برای هر یک ابعاد کیفیت زندگی وزن یکسان در نظر گرفته شده است.

جدول شماره ۶: نتیجه محاسبات آنتروپی شانون

E.DM	زیست محیطی	اقتصادی	کالبدی	اجتماعی-فرهنگی	
EJ	۰.۹۳۷۰۵	۰.۹۹۳۵۵۲	۰.۹۹۳۳۶۵	۰.۹۹۴۶۳۷	آنتروپی هر شاخص EJ
Wj	۰.۰۶۲۹۵	۰.۰۰۶۴۴۸	۰.۰۰۶۶۳۵	۰.۰۰۵۳۶۳	درجه انحراف Wj
Dj	۰.۷۷۳۳۸۲	۰.۰۷۹۲۲۲	۰.۰۸۱۵۱	۰.۰۶۵۸۸۷	وزن نرمال شده Dj
RANK	۱	۳	۲	۴	

مدیریت شهری

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۶، بهار ۱۴۰۱

Urban management
No.66 Spring 2022

۱۴۷

ب) رتبه‌بندی عوامل به روش تاپسیس

به منظور حل این مدل نخست، ماتریس تصمیم‌گیری به کمک نرم اقلیدسی به ماتریس بی‌مقیاس موزون Nd تبدیل شد. سپس، بر اساس ضرایب شاخص‌های به دست آمده، ماتریس قطری W ماتریس بی‌مقیاس شده موزون (V) محاسبه شد. پس از محاسبه ماتریس بی‌مقیاس شده، ضرایب وزن عوامل که به کمک روش آنتروپی شانون به دست آمده بود، بر عوامل اعمال شد و ماتریس بی‌مقیاس شده موزون (V) محاسبه شد. پس از انجام دادن مراحل فوق، می‌بایست راه‌حل ایده‌آل مثبت و راه‌حل منفی تعیین می‌شدند که با استفاده از روابط تشریح شده، محاسبات موردنیاز این امر انجام شد. گام بعدی برای رتبه‌بندی عوامل، محاسبه اندازه فاصله بر اساس نرم اقلیدسی به ازای راه‌حل ایده‌آل منفی و راه‌حل ایده‌آل مثبت است که نتایج محاسبات در جدول ۶ نشان داده شده است.

جدول شماره ۷: ماتریس تصمیم وزنی

ndm	اجتماعی-فرهنگی	کالبدی	اقتصادی	زیست
ناحیه ۵	۴۳.۰۸۸۷۱	۳۱.۵۷۶۷۱	۳۶.۵۰۵۴۷	۶.۲۴۸۷۸۶
ناحیه ۴	۴۱.۳۹۱۷۲	۳۲.۸۹۵۹۴	۳۰.۷۲۶۵۲	۲.۶۰۶۹۸۹
ناحیه ۳	۳۰.۹۱۴۷۳	۳۲.۹۵۰۶۷	۲۶.۲۳۷۴۱	۲.۰۶۴۶۷
ناحیه ۲	۳۲.۲۷۴۵۶	۲۱.۷۵۱۸۲	۲۵.۹۸۱۰۳	۲.۶۶۲۰۳۵
ناحیه ۱	۳۸.۷۹۶۸	۳۱.۵۵۱۴۵	۳۵.۶۲۹۳۹	۲.۳۰۳۱۷

جدول شماره ۸: اولویت‌بندی سناریوها براساس نتایج به دست آمده از مدل ماتریس

wndm	اجتماعی-فرهنگی	کالبدی	اقتصادی	زیست
ناحیه ۵	۶۵۳.۹۸۱۳	۳۸۷.۳۹۸۳	۴۶۰.۸۰۱۹	۸.۰۷۹۸۱۹
ناحیه ۴	۶۲۸.۲۲۵۱	۴۰۳.۵۸۳۳	۳۸۷.۸۵۵۳	۳.۳۷۰۸۹۵
ناحیه ۳	۴۶۹.۲۱۰۱	۴۰۴.۲۵۴۸	۳۳۱.۱۹	۲.۶۶۹۶۶۴
ناحیه ۲	۴۸۹.۸۴۸۸	۲۶۶.۸۶۱۸	۳۲۷.۹۵۳۷	۳.۴۴۲۰۷
ناحیه ۱	۵۸۸.۸۴۰۶	۳۸۷.۰۸۸۴	۴۴۹.۷۴۳۲	۲.۹۷۸۰۵
+i	۶۵۳.۹۸۱۳	۴۰۴.۲۵۴۸	۴۶۰.۸۰۱۹	۸.۰۷۹۸۱۹
-i	۴۶۹.۲۱۰۱	۲۶۶.۸۶۱۸	۳۲۷.۹۵۳۷	۲.۶۶۹۶۶۴

جدول شماره ۹: اولویت‌بندی مناطق

+d	-d	cc	Rank
۱۶۸۵۶۴۸	۲۵۷.۵۷۹۸	۰.۹۳۸۵۷۸	۱
۷۷.۵۰۶۲۲	۲۱۸.۰۹۹۱	۰.۷۳۷۸۰۵	۳
۲۲۵.۷۶۲۹	۱۳۷.۴۳۱۱	۰.۳۷۸۳۹۶	۴
۲۵۱.۹۶۵۱	۲۰.۶۵۳۲۱	۰.۰۷۵۷۵۹	۵
۶۸.۴۵۶۷۲	۲۰.۸۸۰۳	۰.۷۵۳۰۹۵	۲

مدیریت شهری

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۶. بهار ۱۴۰۱

Urban management
No.66 Spring 2022

۱۴۸

این قسمت با توجه به نوع شاخص و اثرگذاری آن روی هدف تصمیم‌گیری، ایده‌آل مثبت و ایده‌آل منفی تعیین می‌شود. برای شاخص‌هایی که دارای تأثیرگذاری مثبت بر روی هدف مسئله می‌باشند، ایده‌آل مثبت، بیشترین مقدار آن شاخص خواهد بود. به همین منوال برای شاخص‌هایی که دارای تأثیرگذاری منفی بر روی هدف مسئله می‌باشند، ایده‌آل مثبت، کمترین مقدار آن شاخص خواهد بود. در جدول بالا مقدار C_i هر یک از عوامل مشخص شده است. امتیاز هر گزینه‌ای بیشتر باشد تأثیر و اهمیت آن گزینه در ابعاد برخورداری از کیفیت زندگی بیشتر است. بر اساس نتایج مشخص شد که در بین عوامل اثرگذار در ابعاد برخورداری از کیفیت زندگی، ناحیه ۵ با شاخص ۰.۹۳۸۵۷۸ در رتبه اول اهمیت قرار دارد، ناحیه ۴ با شاخص ۰.۷۵۳۰۹۵ در رتبه دوم، ناحیه ۱ با شاخص ۰.۷۳۷۸۰۵۰ در رتبه سوم، ناحیه ۳ با شاخص ۰.۳۷۸۳۹۶ در رتبه چهارم و نهایتاً ناحیه ۲ با شاخص ۰.۷۵۷۵۹۰ در رتبه آخر به لحاظ رضایتمندی از کیفیت زندگی قرار دارد.

نتیجه‌گیری

توجه به توسعه شهرنشینی و رشد جمعیت شهرها در دهه‌های اخیر موجب تمرکز تحقیقات اجتماعی بر روی سنجش وضعیت کیفیت زندگی موجود شهرها و شده است. از سوی دیگر با مطرح شدن رویکردهای توسعه‌ای موضوعاتی مانند کیفیت زندگی مورد توجه جدی قرار گرفته‌اند (زاللی و همکاران، ۱۳۹۲). در این رابطه اکثر مطالعاتی که محققان مختلف انجام داده‌اند، بر این نکته اشاره دارد که مطالعه کیفیت زندگی در مقیاس‌های بزرگ از جمله شهر، استان یا کشور می‌تواند تغییرات را در مقیاس‌های کوچک پنهان سازد، لذا مطالعه‌ی کیفیت زندگی در سطح محلات و نواحی شهری و مقایسه‌ی آن‌ها می‌تواند به‌عنوان ابزاری کارآمد با جزئیات مناسب، در اختیار برنامه‌ریزان و مدیران نواحی و محلات شهری قرار گیرد (حسینی عباس‌آبادی و طالعی، ۱۳۹۶). در این پژوهش با توجه به گستردگی کیفیت زندگی از حیث ابعادش، در نهایت ۴ بعد و سطح مختلف اجتماعی، زیست‌محیطی، کالبدی و اقتصادی مورد توجه قرار گرفت؛ که هر کدام یک از معیارها خود نیز دارای زیرمعیارهایی بوده‌اند که از جمله آن‌ها: الف) کیفیت زندگی اجتماعی-فرهنگی: رضایت از همسایگان، رضایت از امنیت محله، رضایت از احساس تعلق به محل سکونت، رضایت از مشارکت در امور محله. ب) کیفیت زندگی کالبدی: رضایت از ابعاد مسکن، رضایت از وضعیت کوچه و خیابان، رضایت از خیابان رفاهی-تفریحی، رضایت از خدمات عمومی محله ج): کیفیت زندگی اقتصادی:

رضایت از میزان درآمد، تطابق درآمد با میزان هزینه (د) کیفیت زندگی زیست‌محیطی: رضایت از آلودگی صوتی، رضایت از فعالیت‌های آلوده‌کننده، رضایت از امنیت تردد، رضایت از وضعیت دفع زباله.

برای سنجش معیارهای فوق از روش تاپسیس استفاده شد که بر مبنای روش فوق هم مشخص شد که کدام مناطق از بالاترین میزان کیفیت زندگی شهری برخوردارند و هم از سویی فاصله از ایده‌آل در هر کدام از مناطق مشخص شد. با توجه به نتایج بدست آمده از تجزیه و تحلیل اطلاعات مشاهده می‌شود که درجه برخورداری از کیفیت زندگی برای ساکنان مناطق ۱۵ گانه شهر اصفهان در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی متفاوت می‌باشد؛ که در این میان ناحیه ۵ در رتبه اول برخورداری از کیفیت زندگی شهری می‌باشد و ناحیه ۲ در رتبه آخر می‌باشد. همچنین بر اساس یافته‌های این پژوهش در ناحیه ۵ بالاترین فاصله با ایده‌آل منفی با شاخص ۰.۲۵۷۰۵۷۹۸ و پایین‌ترین فاصله با ایده‌آل مثبت با شاخص ۱.۶۸۵۶۶۸ قرار دارد؛ که در ناحیه ۲ به‌عنوان منطقه‌ای که در رتبه ۵ برخورداری از کیفیت زندگی قرار دارد، کمترین فاصله را با ایده‌آل منفی با شاخص ۰.۶۵۳۲۱ دارد. این سطح از اختلاف نشان‌دهنده این امر می‌تواند باشد که ساکنین منطقه دو به لحاظ برخورداری از امکانات رفاهی شهری چندان در وضعیت مناسبی قرار ندارند و از سویی در سیاست‌گذاری‌های توزیع امکانات شهری و الگوی توزیع امکانات بر محور شهروندی عدالت محور، چندان از امکانات مناسبی بهره‌مند نبوده‌اند. در حقیقت بر مبنای داده‌های پژوهش حاضر، می‌توان سیاست‌گذاری‌های شهری و برنامه‌ریزی‌های شهری را به‌گونه‌ای تنظیم نمود که تمامی مناطق به نحو مطلوبی از امکانات مناسب زیستی برخوردار شوند و زیست‌پذیری شهر برای همگان به شکل شایسته‌ای دست یافتنی شود.

منابع

- آسایش، حسین (۱۳۸۰). «سنجش کیفیت زندگی در یک‌صد شهر بزرگ جهان»، فصلنامه جستارهای شهرسازی، شماره ۸، صص ۹۴-۱۰۵.
- باسرخا، مهدی؛ عاقلی کهنه شهری، لطفعلی؛ مسائلی، ارشک (۱۳۹۰). «رتبه‌بندی شاخص کیفیت زندگی در استان‌های کشور»، فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره ۱۰ (۳۷)، صفحات ۹۵-۱۱۲.
- بیگدلی، الهه (۱۳۸۵). «توسعه پایدار در شهرهای جدید»، مجموعه مقالات طرح‌های توسعه شهری، اقتصاد، مدیریت، حمل‌ونقل و ترافیک در شهرهای جدید، کتاب سوم.
- براتی، ناصر و یزدان پناه شاه‌آبادی، محمدرضا (۱۳۹۰). «بررسی ارتباط مفهومی سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی

- ness and Management, Vol. 4, No. 18, pp 37-49.
- Cummins, R. A (2000). "Objective and Subjective Quality of Life: an Interactive Model". *Social Indicators Research*, 52 (1), pp 55-72.
  - Das, D. (2008). "Urban quality of life: A case study of Guwahati". *Social Indicators Research*, 88, pp 297-310.
  - Delmelle, E., Thill, J. C., & Wang, C. (2016). "Spatial dynamics of urban neighborhood quality of life", *The Annals of Regional Sciences*, 56, pp 687-705.
  - Diener, E. (2006). Guidelines for national indicators of subjective well-being and ill-being. *Journal of happiness studies*, 7(4), 397-404
  - Hagerty, Micheal R, et al (2001) Quality of life indexes for national policy: review and agenda. *Social Indicators Research*, Vol 55, No1, pp1-96.
  - Hamam Serag E. Ahmed Shalaby. Hend Elsayed F. Sarah A. (2013). "Principles of urban quality of life for a neighborhood", *HBRC Journal*, Volume 9, Issue 1, April 2013, pp 86-92.
  - Hung, C.C. and Chen, L.H. (2009). "A fuzzy TOPSIS decision making model with entropy weight under intuitionistic fuzzy environment", *Proceeding on the International of Multi Conference of Engineers and Computer Scientist (IMECS)*, Vol. 1, pp 13-16.
  - Hwang C.L., Yoon K., (1981). *Multiple Attribute Decision Making: Methods and Application*, Springer, New York.
  - Lee, Y. J. (2008). "Subjective quality of life measurement in Taipei". *Building and Environment*, 43(7), pp 1205-1215.
  - Pal, A. K. & Kumar, U. C. (2005). "Quality of life Concept for the Evaluation of Societal Development of Rural Community in West Bangal Asia Pacific", *Journal of Rural Development*, Vol 5, pp 83-93.
  - Park J, Park K. Parks (1995). *Textbook of Prevention and Social Medicine*, 15th Edition, India: Banarsids, 3, pp 127-8.
  - Rahnamaei, M.R. (2010). "Analysis of quality of life in distressed areas of Myandoab", *Urban management journal*. No. 28: 223-240.
  - S.J. Chen, C.L. Hwang, (1992). *Fuzzy Multiple Attribute Decision Making: Methods and Applications*, در محیط شهری (نمونه موردی شهر جدید پردیس)، جامعه پژوهی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال دوم، شماره اول، صص ۴۹-۲۵.
  - حسینی عباس آبادی، محمد و طالعی، محمد (۱۳۹۶). «ارزیابی کیفیت زندگی شهری بر مبنای داده‌های آماری و مکانی»، *نشریه علمی و پژوهشی علوم و فنون نقشه‌برداری، دوره ششم، شماره ۴، صص ۵۵-۴۱*.
  - سرابندی، امین و همکاران (۱۳۹۲). «بررسی اثر استفاده از خدمات توان‌بخشی در کیفیت زندگی نابینایان»، *مجله توان‌بخشی نوین - دانشکده توان‌بخشی - دانشگاه علوم پزشکی تهران، دوره ۷ شماره ۴*.
  - دهقانی، حمید (۱۳۹۸). «تپولوژی مناطق ۱۵ گانه شهری اصفهان با تأکید بر آسیب‌های اجتماعی محله‌های فوق بدخیم»، *جامعه‌شناسی کاربردی، سال سی‌ام، شماره پیاپی ۷۴، شماره دوم، تابستان ۱۳۹۸*.
  - زالی، ن، مهدی، ع، طورانی، ع؛ و مهدیان بهمنیری، م (۱۳۹۲). «تحلیلی بر عملکرد مدیریت شهری شهر مهاباد از منظر مشارکت و رضایتمندی شهروندی»، *دو فصلنامه پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، سال چهارم، شماره ۲، پیاپی ۸، صص ۴۴-۲۷*.
  - علی اکبری، اسماعیل؛ امینی، مهدی (۱۳۸۹). «کیفیت زندگی شهری در ایران»، *فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال دهم، شماره ۳۶، صص ۲۱*.
  - غفاری، غلامرضا و امیدی، رضا (۱۳۸۸). *کیفیت زندگی شاخص توسعه اجتماعی، نشر شیرازه*.
  - غفاری، غلامرضا؛ کریمی، علی‌رضا و نوذری، حمزه (۱۳۹۱). «روند مطالعه کیفیت زندگی در ایران»، *فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، دوره اول، شماره ۳، صص ۱۳۴-۱۰۷*.
  - مؤذنی، احمد؛ علیزاده، محمدباقر (۱۳۹۱). «بررسی کیفیت زندگی شهری: مدلی برای سنجش و رتبه‌بندی استان‌های ایران با استفاده از تحلیل خوشه‌ای»، *شماره ۳، صفحه ۱۴۹-۱۷۴*.
  - مختاری، مرضیه و نظری، جواد (۱۳۸۹). *جامعه‌شناسی کیفیت زندگی، چاپ اول، انتشارات جامعه‌شناسان*.
  - Apparicio, Philippe, Anne-Marie Se'guin (2008). "Daniel Naud, The Quality of the Urban Environment Around Public Housing Buildings in Montreal: An Objective Approach Based on GIS and Multivariate Statistical Analysis", *Soc Indic Res*, 86, pp 355.
  - Ahadnejad, m., & najafi, s. (2014). "Measuring mental quality of life in urban areas using decision models Multi-criteria Investigation (Case Study: Employee Area and Islamabad City of Zanjan)". *Urban Research and Planning*, 23, pp 1-20.
  - Abdul Rahman, N.S.F. (2012). "A decision making support of the most efficient steaming speed for the liner business industry", *European Journal of Busi-*

dering concepts and measures of the good life The exploration of happiness, pp 195-226.

- Wang, Y. M., & Elhag, T. M. S. (2006). "Fuzzy TOPSIS method based on alpha level sets with an application to bridge risk assessment", *Expert Systems with Applications*, 31, pp 309–319.

Springer-Verlang, Berlin.

- Fayers PM, (2000). "Machin D. Quality of Life Assessment, Analysis and Interpretation". Chichester: John Wiley,LTD,UK, pp22-48.
- Friedman, M. I. (1997). *Improving the quality of life: a holistic scientific strategy*: Greenwood Publishing Group
- Gotay C C, Korn E L, McCabe M S, Moore T D, (1992). "Quality of life assessment in cancer treatment protocols, Research issues in protocol development", *Journal of National Cancer institute*, 84(8), pp 575-579.
- Tavalace SA, et.al (2007). "Quality of life in chemical weapon victims: 15 years after exposure", *Behavioral science Journal*, 1(1), pp 17-25.
- Oktay, D and Ruřtemla, A (2010). "Measuring the quality of urban life and neighbourhood satisfaction: Findings from Gazimagusa (Famagusta) Area study", *international journal of social sciences and humanity studies* Vol 2, No 2, ISSN: 1309-8063 Online.
- Olson, D.L. (2004). "Comparisons of weights in TOPSIS models", *Mathematical and Computing Modelling*, Vol. 40, No. 7, pp 721-727.
- Kaklauskas, A., Zavadskas, E. K., Radzeviciene, A., Ubarte, I., Podvezko, A., Podvezko, V.,... Bucinskas, V. (2018). Quality of city life multiple criteria analysis. *Cities*, 72, 82-93
- Senlier, Nihal, Yildiz, Reyhan, E. Digdem Aktas, (2009). "A Perception Survey for the Evaluation of Urban Quality of Life in Kocaeli and a Comparison of the Life Satisfaction with the European Cities", *Soc Indic Res*: 94, pp213–226.
- Santos, L. D., & Martins, I. (2007). *Monitoring urban quality of life: The Porto experience*. *Social Indicators Research*, 80(2), 411-425
- McGregor, A(1998). *A poverty of agency: resource management amongst poor people in Bangladesh*,in:European network of Bangladesh studies workshop.Bath:University of Bath.
- Martín, J. C., & Mendoza, C. (2013). "A DEA approach to measure the quality-of-life in the municipalities of the canary islands. *Social Indicators Research*", 113,335-353 .
- Veenhoven, R. (2013). *The four qualities of life or-*

